IV.

Прежде чѣмъ перейти къ анализу значенія Гиллелизма для еврейскаго вопроса, мы должны разсмотрѣть вопросъ о *національности* Гиллелитовъ. Такъ какъ мы доказали, что теперешнее еврейство называетъ себя народомъ безъ всякаго основанія, исключительно только вслѣдствіе ненормальнаго соціально-религіознаго строя своего, а Гиллелизмъ эту ненормальность устраняетъ, то у Гиллелитовъ вполнѣ естественно явилось бы желаніе называть себя отнынѣ „русскими", „нѣмцами" и т. п. Это однако былъ бы огромный промахъ. Подъ вліяніемъ ненормальнаго религіознаго строя въ теченіе двадцати вѣковъ понятіе о томъ, что мы составляемъ особую человѣческую группу, не имѣющую ничего общаго съ существующими національностями, такъ вошло въ плоть и кровь какъ у насъ, такъ и у нашихъ окружающихъ, что всякое внезапное выступленіе противъ этого понятія было бы донкихотствомъ, которое дало бы слѣдующія послѣдствія: 1) евреи смотрѣли бы на насъ какъ на „отпавшихъ", которые стыдятся своихъ братьевъ, не хотятъ съ ними дѣлить ихъ страданія и перешли изъ лагеря битыхъ въ лагерь бьющихъ; 2) не-евреи смотрѣли бы на насъ, какъ на подозрительныхъ лицемѣровъ, которые, оставаясь въ сущности евреями, надѣли на себя маску и непрошеннымъ образомъ насильно суются въ чужую семью. Насъ презирали бы и евреи, и не-евреи. Наше нравственное положеніе было бы самое плачевное. и черезъ нѣсколько лѣтъ Гиллелиты не выдержали бы и совершенно отпали бы отъ еврейства. Остерегайтесь подобнаго промаха! Въ теченіе двадцати вѣковъ мы составляли особую группу людей,—такую же особую группу мы должны составлять собою и теперь. Пуще огня мы должны опасаться всего того, что похоже было бы на эгоистическое отпаденіе, лицемѣріе, заискиваніе.

Заколдованные ненормальнымъ строемъ нашей религіи, мы спали крѣпкимъ сномъ въ теченіе двадцати вѣковъ, и во

IV.

Antaŭ ol transiri al analizo de signifo de hilelismo por la hebrea demando, ni devas ekzameni demandon pri <u>nacieco</u> de hilelistoj. Ĉar ni pruvis, ke nuna hebreeco nomas sin popolo sen ĉiu bazo, ekskluzive pro nenormala sia socie-religia sociordo, kaj hilelismo forigas tiun ĉi nenormalecon, tial ĉe hilelistoj tute nature aperus deziro nomi sin de nun "rusoj", "germanoj" ks. Tamen tio ĉi estus granda mispaŝo. Sub influo de nenormala religia sistemo dum dudek jarcentoj nocio pri tio, ke ni faras apartan homan grupon, havantan nenion komunan kun ekzistantaj naciecoj, tiel eniris en karnon kaj sangon kiel ĉe ni, tiel ankaŭ ĉe niaj ĉirkaŭantoj, ke ĉiu subita elpaŝo kontraŭ tiu ĉi nocio estus donkiĥoteco, kiu donus sekvantajn rezultatojn: 1) hebreoj rigardus sur nin kiel sur "defalintojn", kiuj hontas siajn fratojn, ne volas dividi kun ili iliajn suferojn kaj transiris el kampadejo de batitoj en kampadejon de batantoj; 2) ne-hebreoj rigardus sur nin kiel sur suspektindajn hipokritulojn, kiuj, restante en esenco hebreoj, surmetis sur sin maskon kaj per nepetita maniero perforte ŝovas sin en fremdan familion. Nin malestimus kaj hebreoj, kaj ne-hebreoj. Nia morala stato estus la plej plorinda, kaj post kelkaj jaroj hilelistoj ne eltenus kaj tute defalus de hebreeco. Vi gardu vin de simila mispaŝo! Dum dudek jarcentoj ni faris apartan grupon da homoj, - tian saman apartan grupon ni devas fari ankaŭ nun. Pli ol fajron ni devas timi ĉion, kio estus simila al egoista defalo, hipokrito, favorserĉado.

Ensorĉitaj de nenormala stato de nia religio, ni profunde dormis dum dudek jarcentoj, kaj en

снѣ этомъ мы все бредили о національности нашихъ предковъ, о языкѣ нашихъ предковъ, и совершенно не замѣчали, что всякая національная почва совершенно ушла изъ-подъ нашихъ ногъ; а пока мы спали этимъ крѣпкимъ сномъ и держали свою религію въ каменной скорлупѣ, чтобы она нигдѣ не могла привиться, народы кругомъ насъ формировались и окрѣпли, каждый изъ нихъ соединилъ себя съ какою-нибудь опредѣленною религіею, и теперь, куда бы мы ни постучались, ворота повсюду для насъ закрыты. Не рвитесь насильно въ эти ворота, потому что это ворота *семейныя*! Въ то время какъ вторженіе въ чужія *территоріи*, практикуемое въ исторіи сплошь да рядомъ, оправдывается необходимостью гдѣ-нибудь существовать и невозможностью висѣть внѣ земного шара,—насильственное навязываніе себя какой-нибудь *семьѣ* всегда остается позорнымъ. Для того чтобы охранить себя отъ всякаго искушенія навязывать себя тѣмъ народамъ, которые считать насъ своими братьями не хотятъ, мы должны попрежнему называть себя *особымъ народомъ, народомъ еврейскимъ*, но только измѣнить характеръ этого народа такъ, чтобы онъ не имѣлъ въ себѣ ничего нездороваго, ничего шаткаго, ничего фальшиваго, чтобы онъ могъ жить и развиваться нормально, подобно всѣмъ другимъ человѣческимъ группамъ.

Но, какъ мы уже говорили, измѣнить групповой характеръ всего теперешняго еврейства мы не имѣемъ никакой возможности, такъ какъ нѣтъ такого учрежденія, которое могло бы всему еврейству предписывать законы. Мы можемъ, слѣдовательно, только сдѣлать слѣдующее: на лонѣ самого такъ называемаго еврейскаго народа (но отнюдь не выпадая изъ него!) создать общину нормальную, освобожденную отъ всѣхъ тѣхъ недостатковъ, которые составляютъ всю причину и сущность еврейскаго голуса, и предоставить этой общинѣ постепенно всасывать въ себя и оздоровлять въ своей атмосферѣ все большія и большія массы еврейства, до тѣхъ поръ, пока наконецъ все еврейство не превратится въ группу вполнѣ нормальную, здоровую и всѣми уважаемую.

Слѣдовательно, если Гиллелита спросятъ, къ какой національности онъ принадлежитъ, онъ не долженъ сказать „я русскій, нѣмецъ" и т. п., ибо это было бы фальшь, это было бы позорное навязываніе себя чужой семьѣ, которая его считать своимъ не хочетъ; онъ не долженъ сказать „я Гиллелитъ",

tiu ĉi sonĝo ni deliris pri nacieco de niaj praŭloj, pri lingvo de niaj praŭloj, kaj tute ni ne rimarkis, ke ĉiu nacia grundo tute foriris el sub niaj piedoj; kaj dum ni profunde dormis kaj tenis nian religion en ŝtona ŝelo, por ke ĝi nenie povu inokuliĝi, popoloj ĉirkaŭ ni formiĝis kaj fortikiĝis, ĉiu el ili ligis sin kun ia difinita religio, kaj nun, kie ajn ni frapus, pordego por ni ĉie estas fermita. Ne ŝiru vi vin perforte en tiun ĉi pordegon, ĉar tiu ĉi pordego estas familia! Dum invado en fremdajn teritoriojn, praktikata en historio ĉiupaŝe, pravigas sin per neceseco ie ekzisti kaj per neebleco pendi ekster la terglobo, - perforta sinaltrudo al ia familio ĉiam restas malgloro. Por gardi sin de ĉiu tento sinaltrudi al tiuj popoloj, kiuj ne volas konsideri nin siaj fratoj, ni devas kiel antaŭe nomi nin aparta popolo, popolo hebrea, sed nur ŝanĝi karakteron de tiu ĉi popolo, por ke ĝi havu en si ion nesanigan, nenion ŝanceleblan, nenion falsan, por ke ĝi povu vivi kaj evolui normale, simile al ĉiuj aliaj homaj grupoj.

Sed, kiel ni jam parolis, ŝanĝi grupan karakteron de tuta nuna hebreeco ni havas nenian eblecon, ĉar ne ekzistas tia institucio, kiu al la tuta hebreeco povu preskribadi leĝojn. Do, ni povas nur fari jenon: en sino de tiel nomata hebrea popolo (sed tute ne elfalante el ĝi!) krei normalan komunumon, liberigitan de ĉiuj tiuj mankoj, kiuj faras tutan kaŭzon kaj esencon de la hebrea ekzilo kaj allasi al tiu ĉi komunumo iom post iom ensorbi en si kaj sanigi en sia atmosfero pli kaj pli grandajn amasojn de hebreeco ĝis kiam la tuta hebreeco transformiĝos en grupon tute normalan, sanan kaj de ĉiuj estimatan.

Do, se oni demandos hileliston, al kia nacio li apartenas, li ne devas diri "mi estas ruso, germano" ks., ĉar tio ĉi estus falso, tio ĉi estus malglora sinaltrudo al fremda familio, kiu ne volas konsideri lin sia; li ne devas diri "mi estas hilelisto",

ибо это пріучало бы его смотрѣть на себя какъ на нѣчто особое, стоящее *внѣ* еврейства, и раньше или позже склонило бы его совершенно отдѣлить себя отъ той массы темныхъ братьевъ, которые не безъ основанія предполагаютъ за собою общее съ нимъ происхожденіе, которые вмѣстѣ съ нимъ страдали въ теченіе тысячелѣтій и должны всегда имѣть въ немъ своего натуральнаго опекуна; онъ долженъ сказать „я еврей". И только тогда, когда его спросятъ, къ какой *партіи* еврейской онъ принадлежитъ, онъ скажетъ: „я Гиллелитъ".

Итакъ, что такое Гиллелизмъ и какова цѣль его? На лонѣ той національно-безпочвенной, расшатанной и во всѣхъ отношеніяхъ ненормальной, а потому и вѣчно страдающей человѣческой группы, которая называется еврействомъ, Гиллелиты творятъ собою нормальную общину, которая, будучи лишена тѣхъ элементовъ, которые составляютъ причину и сущность еврейскаго голуса, будетъ представлять собою духовный пріютъ, здоровую духовную семью для всякаго, кто гдѣ-либо на земномъ шарѣ страдаетъ за свою еврейскую религію или еврейское происхожденіе. Подчеркиваемъ слово „*духовный* пріютъ", ибо *это* именно и есть то, въ чемъ евреи нуждаются больше всего; *матеріальный* же пріютъ хотя и желателенъ, но не играетъ для насъ такой огромной роли, такъ какъ, въ крайнемъ случаѣ, давно уже имѣются вполнѣ готовыя и могущественныя страны (напримѣръ Американскіе Штаты), гдѣ евреи не только пользуются безусловно всѣми правами, но гдѣ они имѣютъ полное право считать себя такими же коренными и родными сынами земли, какъ и всѣ остальные жители. Очень много было и есть человѣческихъ группъ, которымъ приходилось переносить всевозможныя страданія; но всѣ онѣ легко освобождались отъ своихъ страданій, потому что причина ихъ страданій находилась *внѣ* ихъ и онѣ могли отъ нея уйти; мы же никогда и нигдѣ устроиться не можемъ, ибо причина нашихъ страданій находится *внутри* насъ и мы повсюду носимъ ее съ собою.

Гиллелизмъ имѣетъ цѣлью создать среди еврейства „нормальный еврейскій народъ" и, постепенно ассимилируя съ собою своихъ братьевъ, превратить мало по малу все еврейство въ нормальную человѣческую группу, которая смотритъ людямъ прямо въ глаза, открыто и гордо выставляетъ передъ всѣми свое ясное, опредѣленное и чистое „я" и свободно раз-

ĉar tio ĉi kutimigus lin rigardi sur sin kiel sur io aparta, staranta ekster hebreeco, kaj pli aŭ malpli frue klinigus lin tute apartigi sin de tiu amaso de malkleraj fratoj, kiuj ne sen bazo supozas komunan kun li originon, kiuj kun li suferis dum jarmiloj kaj ili devas ĉiam havi en li sian naturan protektanton; li devas diri "mi estas hebreo". Kaj nur tiam, kiam oni lin demandos, al kia hebrea partio li apartenas, li diros: "mi estas hilelisto".

Do, kio estas hilelismo kaj kia estas ĝia celo? En la sino de tiu nacie-senbaza, skuita kaj en ĉiuj rilatoj nenormala, kaj tial eterne suferanta homa grupo, kiu nomas sin hebreeco, hilelistoj formas per si normalan komunumon, kiu, estante senigita je tiuj elementoj, kiuj faras kaŭzon kaj esencon de hebrea ekzilo, prezentos per si spiritan rifuĝejon, sanan spiritan familion por ĉiu, kiu ie sur la terglobo suferas pro sia hebrea religio aŭ hebrea deveno. Ni substrekas vorton "spirita rifuĝejo", ĉar tio ĉi ĝuste estas tio, kion hebreoj bezonas plej multe; materiala rifuĝejo kvankam estas dezirinda, sed ĝi ne ludas por ni tian grandegan rolon, ĉar, en ekstrema okazo, jam delonge estas tute pretaj kaj potencaj ŝtatoj (ekzemple Amerikaj Ŝtatoj), kie hebreoj ne nur senkondiĉe posedas ĉiujn rajtojn, sed kie ili havas plenan rajton konsideri sin tiaj originaj kaj propraj filoj de la lando, kiel ankaŭ ĉiuj ceteraj loĝantoj. Tre multaj estis kaj estas homaj grupoj, kiuj estis devigitaj suferi ĉiaspecajn suferojn; sed ĉiuj ili facile liberigadis sin de siaj suferoj, ĉar kaŭzo de iliaj suferoj estis ekster ili kaj ili povis foriri de ĝi; ni do neniam kaj nenie povas nin aranĝi, ĉar kaŭzo de niaj suferoj estas interne de ni kaj ni ĉie portas ĝin kun ni.

Hilelismo havas celon krei inter hebreeco "normalan hebrean popolon" kaj, konstante asimilante al si siajn fratojn, transformi iom post iom tutan hebreecon en normalan homan grupon, kiu rigardas al homoj rekte en la okulojn, malkaŝe kaj fiere prezentas antaŭ ĉiuj sian klaran, difinitan kaj puran "mi" kaj libere evoluas

виваетcя и крѣпнетъ по тѣмъ же естественнымъ законамъ, которымъ подчиняется все остальное человѣчество. Для этого Гиллелиты должны устранить изъ своего группового строя тѣ элементы, которые, не имѣя въ себѣ абсолютно ничего возвышеннаго и достойнаго сохраненія, составляютъ только причину и сущность еврейскаго голуса. Подробному разбору этихъ элементовъ мы посвятили всю первую половину нашей статьи, поэтому здѣсь мы припомнимъ ихъ только въ краткихъ словахъ. Элементы эти слѣдующіе:

1. Спаянность нашей религіи съ національностью и территоріей ея основателей и вытекающая изъ этого окаменѣлость ея и вѣчная прикованность наша къ трупу давно исчезнувшаго государства и народа.—Это есть основная и единственная *причина* вѣчнаго голуса; для еврейства какъ *цѣлости* вполнѣ достаточно устраненія этого *одного* элемента, и будущіе евреи будутъ уже людьми вполнѣ нормальными и здоровыми, подобно христіанамъ, магометанамъ и всѣмъ другимъ вѣроисповѣднымъ группамъ; но для *насъ*, *теперешнихъ* евреевъ, устраненія одной только *причины* голуса уже не достаточно, мы должны излѣчить себя отъ того тяжелаго *послѣдствія*, которое голусъ оставилъ на насъ, а это послѣдствіе есть:

2. Полнѣйшая потеря всякой національности и висѣніе въ національномъ отношеніи между небомъ и землею, т. е. неимѣніе своей собственной національности и невозможность влиться въ національности существующія.

Слѣдовательно, Гиллелитская община, желающая положить собою начало будущему нормальному и здоровому еврейскому народу, должна носить слѣдующій характеръ:

1. Религія ея, стараясь по мѣрѣ возможности не сходить съ почвы унаслѣдованныхъ традицій, обычаевъ и привычекъ, не должна заключать въ своей сущности ничего генеалогически-національнаго или территоріальнаго, такъ чтобы она съ одной стороны могла свободно развиваться и распространяться, а съ другой стороны перестала бы служить во всемъ вѣчною помѣхою своимъ адептамъ.

2. Національность ея, находясь въ полнѣйшей независимости отъ религіи, должна быть ясно и опредѣленно выражена дѣйствительными, національными признаками, а не фиктивными, религіозными, для того чтобы евреямъ не нужно было уже упорно держаться анахроническихъ и всякій смыслъ потеряв-

kaj fortiĝas laŭ tiuj samaj naturaj leĝoj, al kiuj subiĝas la tuta cetera homaro. Por tio hilelistoj devas forigi el sia grupa sociordo tiujn elementojn, kiuj, ne havante en si absolute ion altspiritan kaj indan konservon, faras nur kaŭzon kaj esencon de la hebrea ekzilo. Al detala analizo de tiuj ĉi elementoj ni dediĉis tutan unuan duonon de la nia artikolo, tial tie ĉi ni rememoros ilin nur mallonge. Tiuj elementoj estas jenaj:

1. Kunluteco de nia religio kun macieco kaj teritorio de ĝiaj fondintoj kaj rezultanta el tio ĉi ĝia ŝtonigitaĵo kaj eterna alforĝo nia al kadavro de longe malaperinta ŝtato kaj popolo. - Tio ĉi estas baza kaj sola kaŭzo de eterna ekzilo; por hebreeco kiel tuteco tute sufiĉas forigi tiun ĉi unu elementon, kaj estontaj hebreoj estos jam homoj tute normalaj kaj sanaj, simile al kristanoj, mahometanoj kaj ĉiuj aliaj religiaj grupoj; sed por ni, nunaj hebreoj, forigo de nur unu kaŭzo de ekzilo jam ne sufiĉas, ni devas resanigi nin de tiu peza rezultato, kiun ekzilo lasis sur ni, kaj tiu ĉi rezultato estas:

2. La plej plena perdo de ĉiu nacieco kaj pendo en nacia rilato inter ĉielo kaj tero, t.e. nehavo de sia propra nacieco kaj neebleco enverŝiĝi en ekzistantajn naciojn.

Do, hilelista komunumo, volanta doni per si komencon al estonta normala kaj sana hebrea popolo, devas porti jenan karakteron:

1. Ĝia religio, penanta laŭeble ne deiri de bazo de hereditaj tradicioj, moroj kaj kutimoj, ne devas enhavi en sia esenco ion genealogie-nacian aŭ teritorian, por ke ĝi de unu flanko povu libere evolui kaj disvastiĝi, kaj de alia flanko ĉesu servi en ĉio per eterna baro al siaj adeptoj.

2. Ĝia nacieco, troviĝante en la plej plena sendependeco de religio, devas esti klare kaj definitive esprimita per realaj, naciaj signoj, sed ne per fikciaj, religiaj, por ke hebreoj ne devu jam persiste teni sin al la anakronismaj kaj ĉiun sencon perdintaj

шихъ формъ своей религіи, какъ единственной взаимной связи, и для того чтобы они перестали висѣть между небомъ и землею и быть постоянно безпаспортными бродягами, стоящими внѣ всякихъ народныхъ группъ, постоянно навязывающими себя то одной, то другой группѣ и отталкиваемыми каждой изъ этихъ группъ.

О первомъ пунктѣ мы говорили подробно въ главѣ о религіи Гиллелитовъ. Намъ остается поговорить только о второмъ пунктѣ.

Будущіе Гиллелиты будутъ имѣть возможность причислять себя (если они захотятъ) къ *различнымъ* народамъ, такъ какъ они будутъ рекрутироваться (въ тѣхъ странахъ, гдѣ это закономъ дозволено) изъ *различныхъ* народовъ, а безнаціональный Гиллелизмъ не заставитъ никого изъ нихъ отрекаться отъ своей народности. *Теперешніе* же Гиллелиты, оставшіеся въ силу историческихъ обстоятельствъ безъ всякой національной почвы, не имѣющіе своего собственнаго народа и не имѣющіе никакой возможности влиться въ другіе народы, должны создать изъ себя особый народъ. Большинство евреевъ традиціоннымъ образомъ держится, правда, еще того мнѣнія, что евреи и теперь составляютъ народъ; но это, какъ мы въ своемъ мѣстѣ показали, мнѣніе вполнѣ ошибочное. Люди разбросанные по всему міру, не понимающіе другъ друга, связанные между собою единственно только общностью религіи и предполагающіе у себя — опять таки только на основаніи религіи — общность происхожденія, называютъ себя еврейскимъ народомъ; но *называть* себя народомъ не есть еще *быть* народомъ. Самый основной и элементарный признакъ, объединяющій людей въ народъ, есть *языкъ*. Можно быть народомъ безъ политической самостоятельности, безъ земли, безъ всего что угодно, но нельзя быть народомъ безъ *языка*, ибо это было бы прямое логическое противорѣчіе. Группа людей, желающая считать себя народомъ, должна прежде всего имѣть свой *языкъ*, иначе она будетъ только *тѣнью* народа, она будетъ народомъ только въ смыслѣ *отрицательномъ*, т. е. всѣ существующіе народы будутъ отрекаться отъ нея, какъ отъ чего-то чужого, своего же собственнаго „я“ она имѣть не будетъ; всякіе удары, которые достаются народамъ, она будетъ воспринимать въ самой полной мѣрѣ, всякаго же добра, имѣющагося у народовъ, она будетъ совершенно лишена.

Эта безъязычность и вытекающая изъ нея національная

formoj de sia religio, kiel sola reciproka ligo, kaj por tio, por ke ili ĉesu pendi inter la ĉielo kaj la tero kaj konstante esti senpasportaj vaguloj, starantaj ekster ĉiuj popolaj grupoj, konstante altrudantaj sin jen al unu, jen al alia grupo kaj repuŝataj de ĉiu el tiuj ĉi grupoj.

Pri la unua punkto ni parolis detale en la ĉapitro pri religio de hilelistoj. Al ni restas nur paroli pri la dua punkto.

Estontaj hilelistoj havos eblecon alkalkuli sin (se ili ekvolos) al diversaj popoloj, ĉar ili rekrutiĝos (en tiuj landoj, kie tio ĉi estas leĝe permesite) el diversaj popoloj, kaj sennacia hilelismo devigos neniun el ili malkonfesi sian nacion. Nunaj hilelistoj, restintaj pro historiaj cirkonstancoj sen ĉiu nacia fundo, ne havantaj sian propran popolon kaj ne havantaj ian eblecon enverŝiĝi en aliajn popolojn, devas fondi el si apartan popolon. Plimulto da hebreoj laŭ tradicia maniero tenas sin ankoraŭ al tiu opinio, ke hebreoj ankoraŭ nun faras popolon; sed tio ĉi, kiel ni sialoke montris, estas opinio komplete erara. Homoj, disĵetitaj tra la tuta mondo, ne komprenantaj unu la alian, ligitaj inter si sole nur per komuneco de religio kaj supozantaj ĉe si denove nur sur bazo de religio -komunecon de origino, nomas sin hebrea popolo; sed nomi sin popolo ankoraŭ ne signifas esti popolo. La plej baza kaj elementa signo, liganta homojn en popolon, estas lingvo. Oni povas esti popolo sen politika memstareco, sen tero, sen ĉio, kion vi volas, sed oni ne povas esti popolo sen lingvo, ĉar tio ĉi estus rekta logika kontraŭparolo. Grupo da homoj, deziranta nomi sin popolo, devas antaŭ ĉio posedi sian lingvon, alie ĝi estos nur ombro de popolo, ĝi estos popolo nur en senco negativa, t.e. ĉiuj ekzistantaj popoloj malkonfesos ĝin, kiel ion fremdan, sian propran "mi" ĝi ne havos; ĉiujn batojn, kiujn ricevas popoloj, ĝi akceptos plenmaniere, de ĉiu bono, estanta ĉe popoloj, ĝi estos tute senigita.

Tiu ĉi senlingveco kaj sekvanta el ĝi nacia

безпочвенность есть самое тяжелое несчастіе еврейства. Повторяемъ: „безъязычность“,--ибо тотъ языкъ, который многіе *называютъ* языкомъ евреевъ (древне-еврейскій), какъ извѣстно, совершенно не есть языкомъ евреевъ и евреи на немъ говорить совершенно не умѣютъ, а тѣ жаргоны, которыми говорятъ тѣ или другіе евреи, представляютъ собою только никѣмъ не признаваемыя нарѣчія отдѣльныхъ еврейскихъ группъ, но не еврейства. Эта безъязычность и вытекающая изъ нея національная безличность дѣлаетъ еврейство несчастнымъ рабомъ, созданнымъ только для ударовъ и униженій, но не имѣющимъ права ни на какія радости или уваженіе. Всякіе удары рабъ долженъ принимать на свою спину, всякіе же заработки онъ долженъ отдавать своему господину. Такъ и съ еврействомъ. Сколько бы „ассимиляторы“ ни твердили, что мы русскіе, нѣмцы и т. п., —насъ всегда будутъ считать таковыми только тогда, когда дѣло касается чего-нибудь хорошаго; когда же дѣло касается чего-нибудь дурного,—мы всегда останемся евреями. Если еврей дѣлаетъ что-нибудь дурное, онъ никогда не позоритъ этимъ другого народа, ибо объ немъ въ такомъ случаѣ никто никогда не вздумаетъ сказать „это русскій, это нѣмецъ“—а всегда скажутъ „это еврей“; для *такихъ* случаевъ еврейскій народъ *существуетъ*; если же еврей отличается какъ писатель, ученый, философъ и т. п., онъ всегда обогащаетъ собою духовную сокровищницу и возвеличиваетъ національное имя *другихъ* народовъ, ибо для *такихъ* случаевъ еврейскаго народа *нѣтъ*; и это даже вполнѣ естественно, и никакіе протесты еврейскихъ националистовъ не имѣли бы основанія, такъ какъ вслѣдствіе отсутствія собственнаго языка такіе евреи работаютъ всегда на языкахъ *другихъ* народовъ, слѣдовательно работы и таланты ихъ вполнѣ естественно могутъ служить только къ возвышенію *тѣхъ* народовъ. Такимъ образомъ, въ то время, какъ имя каждаго другого народа все больше и больше возвеличивается, евреи, благодаря отсутствію своего языка, остаются въ глазахъ міра всегда только народомъ состоящимъ изъ одной только черни и не имѣющимъ ни малѣйшихъ заслугъ. Когда мы говоримъ о какомъ-нибудь народѣ (не о *государствѣ*, которое изображаетъ собою только политическій контрактъ, а о *народѣ!*), мы прежде всего думаемъ о его *языкѣ и литературѣ*, ибо это то и есть народъ; каждый народъ мы оцѣниваемъ не по числу его головъ и не по силѣ его кулака, а только по тѣмъ духовнымъ

senbazeco estas la plej peza malfeliĉo de la hebreeco. Ni ripetas: "senlingveco", - ĉar tiu lingvo, kiun multaj nomas lingvon de hebreoj (antikve-hebrea), kiel estas konate, tute ne estas lingvo de hebreoj kaj hebreoj paroli ĝin tute ne povoscias, kaj tiuj ĵargonoj, kiujn parolas tiuj aŭ aliaj hebreoj, estas nur de neniuj agnoskitaj dialektoj de apartaj hebreaj grupoj, sed ne de hebreeco. Tiu ĉi senlingveco kaj rezultanta el ĝi nacia senpersoneco faras hebreecon malfeliĉa sklavo, kreita nur por batoj kaj humiligoj, sed ne havanta rajton sur iaj ĝojoj aŭ estimo. Ĉiujn batojn sklavo devas akcepti sur sian dorson, ĉiujn laborgajnojn li devas fordoni al sia sinjoro. Tiel same estas kun hebreeco.Kiom ajn "asimilistoj" ripetus, ke ni estas rusoj, germanoj ks., - oni nin ĉiam konsideros tiaj nur tiam, kiam afero koncernas ion bonan; kiam do afero koncernas ion malbonan, - ni ĉiam restos hebreoj. Se hebreo faras ion malbonan, per tio li neniam malgloras alian popolon, ĉar en tia okazo neniu iam ekintencos diri "tiu ĉi estas ruso, tio ĉi estas germano", - sed ĉiam oni diros "tio ĉi estas hebreo"; por tiaj okazoj hebrea popolo ekzistas; se hebreo distingas sin kiel verkisto, scienculo, filozofo ks.,li ĉiam per si pli riĉigas spiritan trezorejon kaj gloras nacian nomon de aliaj popoloj, ĉar en tiaj okazoj ne estas hebrea popolo; kaj tio ĉi estas tute nature,kaj neniaj protestoj de hebreaj naciistoj ne havus bazon, ĉar pro malesto de propra lingvo tiaj hebreoj verkas en lingvoj de aliaj popoloj, do iliaj verkoj kaj talentoj tute nature povas servi nur al altigo de tiuj popoloj. Tiamaniere en tiu tempo, kiel nomo de ĉiu alia popolo pli kaj pli gloriĝas, hebreoj, dank' al malesto de sia lingvo, restas en la okuloj de la mondo ĉiam nur popolo, konsistanta nur el unu plebo kaj ne havanta eĉ la plej malgrandajn meritojn. Kiam ni parolos pri ia popolo (ne pri ŝtato, kiu estas nur politika kontrakto, sed pri popolo!), ni antaŭ ĉio pensas pri ĝia lingvo kaj literaturo, ĉar tio ĉi estas popolo; ĉiun popolon ni taksas ne laŭ nombro de kapoj kaj ne laŭ forto de ĝia pugno, sed nur laŭ tiuj spiritaj

богатствамъ, которыя онъ внесъ и вноситъ въ обще-человѣческую сокровищницу, а это послѣднее совершенно не возможно для народа *фиктивнаго*, не имѣющаго собственнаго языка, а слѣдовательно и собственнаго „я“, и вынужденнаго вносить всякій вкладъ подъ чужою фирмою. Впрочемъ даже и на *чужой* нивѣ работать становится для насъ все труднѣе; лишь только о работникѣ узнаютъ, что онъ еврей, его встрѣчаютъ съ презрѣніемъ и враждою: „пиши себѣ на своемъ жидовскомъ языкѣ, для своихъ жидовъ, но не лѣзь въ *нашу* литературу, не коверкай *нашего* языка!“ Извѣстно вѣдь, какъ отряхиваются теперь нѣмцы даже отъ одного изъ величайшихъ своихъ поэтовъ за то, что онъ былъ евреемъ! Разные бездарные писаки изъ „своихъ“ нападаютъ на титана нѣмецкой литературы, что онъ „ожидовлялъ“ нѣмецкій языкъ! Литературы *своего* народа Гейне не обогатилъ, потому что этотъ народъ не имѣетъ языка, а *чужая* литература говоритъ ему: „ты мнѣ не нуженъ!“

Чѣмъ выше стоитъ языкъ и литература какого-нибудь народа, тѣмъ выше стоитъ и тѣмъ большимъ уваженіемъ пользуется и самъ народъ; мы же, евреи, *совершенно* не имѣющіе своего языка и литературы, находимся вполнѣ естественно въ полномъ презрѣніи у всѣхъ народовъ.

Безъязычность не только не даетъ евреямъ никакой возможности пріобрѣсть себѣ *уваженіе* народовъ, но она на каждомъ шагу выставляетъ ихъ на *позоръ и посмѣяніе*. На каждомъ шагу народы злобно издѣваются надъ нами и кричатъ намъ: зачѣмъ ты коверкаешь *мой* языкъ? гдѣ *твой* языкъ? говори на *своемъ* языкѣ и не подшивайся подъ нашу шкуру!“ Ибо употребленіе нами *ихъ* языковъ народы объясняютъ себѣ тѣмъ, что мы хотимъ притворяться русскими, французами и т. п., потому что быть евреемъ будто-бы есть что-то очень и очень позорное. Особенно рѣзко выступаетъ несчастіе нашей безъязычности въ мѣстахъ со *смѣшаннымъ* населеніемъ: тамъ, гдѣ элементы между собою борются и каждый изъ нихъ открыто и гордо стоитъ подъ своимъ знаменемъ, мы являемся просто уже какими-то духовными паразитами безъ всякой чести, подлизывающимися то къ одной, то къ другой изъ чужихъ намъ группъ, и какимъ бы языкомъ мы ни говорили, окружающіе не прощаютъ намъ этого, утверждая, что мы не имѣемъ права на этотъ языкъ. Когда мы говоримъ по русски, насъ презираютъ поляки; когда мы говоримъ по польски, на насъ напада-

riĉecoj, kiujn ĝi enportis kaj enportas en komunhoman trezorejon, kaj tiu ĉi lasta estas tute neebla por fikcia popolo, ne havanta propran lingvon, kaj sekve ankaŭ propran "mi", kaj devigata enporti ĉiun kontribuon sub fremda firmo. Cetere eĉ sur fremda grenkampo por ni estas pli kaj pli malfacile labori; tuj kiam oni ekscias pri laboristo, ke li estas hebreo, oni lin renkontas kun malestimo kaj malamo: "ci skribu en cia fijuda lingvo, por ciaj fijudoj, sed ne rampu en nian literaturon, ne fuŝu nian lingvon!" Estas ja konate, kiel nun forskuas sin germanoj eĉ de unu el la plej grandaj siaj poetoj pro tio, ke li estis hebreo! Diversaj sentalentaj verkistaĉoj el "siaj" atakas titanon de germana literaturo, ke li "fijudigadis" germanan lingvon! Heine ne pliriĉigis literaturon de sia popolo, ĉar tiu ĉi popolo ne havas lingvon, kaj fremda literaturo diras al li: "ci ne estas bezona al mi!"

Ju pli alte staras lingvo kaj literaturo de ia popolo, des pli alte staras kaj des pli grandan estimon uzas ankaŭ popolo mem; ni, hebreoj, tute ne havantaj nian lingvon kaj literaturon, estas en plena malestimo ĉe ĉiuj popoloj.

Senlingveco ne nur donas al hebreoj nenian eblecon akiri al si estimon de popoloj, sed ĝi sur ĉiu paŝo elmetas ilin al malgloro kaj primoko. Sur ĉiu paŝo popoloj kolereme fimokas nin kaj krias al ni: "kial ci fuŝas mian lingvon? kie estas cia lingvo? ci parolu en cia lingvo kaj ne alkudriĝu al nia felo!" Ĉar uzon de iliaj lingvoj popoloj klarigas al si per tio, ke ni volas ŝajnigi nin rusoj, francoj ks., ĉar esti hebreo estas tre kaj tre malglore. Precipe akre aperas malfeliĉo de nia senlingveco en lokoj kun miksita loĝantaro: tie, kie elementoj batalas inter si kaj ĉiu el ili malkaŝe kaj fiere staras sub sia standardo, ni aperas simple kiel iaj spiritaj parazitoj sen ĉiu honoro, lekantaj manojn jen de unu, jen de alia fremda al ni grupo, kaj kian ajn lingvon ni parolus, ĉirkaŭantoj ne pardonas tion ĉi al ni, asertante, ke ni ne havas rajton je tiu ĉi lingvo. Kiam ni parolas ruse, nin malestimas poloj; kiam ni parolas pole, nin atakas

ютъ русскіе; когда мы говоримъ по нѣмецки, насъ бьютъ чехи; когда мы говоримъ по чешски, насъ топчутъ въ грязь нѣмцы; и всякій кричитъ намъ: „чего ты лѣзешь съ чужимъ языкомъ?" и насъ презираютъ даже тѣ самыя группы, языкомъ которыхъ мы говоримъ, подобно тому, какъ перебѣжчика презираетъ и тотъ лагерь, къ которому онъ перебѣжалъ. На каждомъ шагу встрѣчаются дикія и трагикомическія сцены, которыя страшно унижаютъ достоинство еврейства передъ лицомъ всего міра. Напримѣръ: одинъ сынъ, родившійся въ одномъ городѣ, умѣетъ или хочетъ говорить только по русски, другой, родившійся въ другомъ городѣ—только по польски, а мать и отецъ не владѣютъ хорошо ни однимъ, ни другимъ языкомъ и не могутъ какъ слѣдуетъ изъясняться со своими собственными дѣтьми, а на улицѣ послѣдніе прямо стыдятся говорить со своими родителями! или: и отецъ, и сынъ всегда говорили между собою только по русски, но переселившись (можетъ быть только на время) въ польскій городъ, они поневолѣ должны превратиться въ лицемѣровъ и начать говорить между собою ломаннымъ польскимъ языкомъ; ибо въ то время какъ отъ православныхъ никто не вздумаетъ требовать, чтобы они съ перемѣною города перемѣнили свой языкъ, отъ еврея это настойчиво *требуется*, и сохраненіе имъ своего родного языка вмѣняется ему въ *преступленіе*, разсматривается какъ рабское прилизываніе къ той власть имущей партіи, которая его же выгнала отъ себя!

Да, безъязычность и необходимость пользоваться чужими языками въ то время, какъ міръ, не смотря на всѣ наши попытки ассимилироваться, всегда считалъ и будетъ считать насъ особымъ народомъ, это самое тяжелое несчастіе еврейства. Въ то время какъ національно-локальный характеръ нашей религіи есть единственная и основная *причина* нашего голуса, безъязычность есть самое тяжелое и позорное *послѣдствіе*, вызванное этой причиной. Поэтому вторымъ основнымъ пунктомъ для той общины, которая желаетъ положить собою начало нормальному еврейскому народу, должно быть: *имѣть свой собственный, ни у кого не заимствуемый и не испрашиваемый языкъ.* На этотъ языкъ всѣ Гиллелиты должны смотрѣть какъ на свой дѣйствительный родной языкъ, на немъ они должны воспитывать своихъ дѣтей съ самаго ихъ рожденія, на немъ совершать свои богослуженія, его они должны съ самою горячею любовью лелѣять, его литературу они должны обогащать,

rusoj; kiam ni parolas germane, nin batas ĉeĥoj; kiam ni parolas ĉeĥe, nin piedpremas en koton germanoj, kaj ĉiu krias al ni: "kial ci rampas kun fremda lingvo?" kaj nin malestimas eĉ tiuj samaj grupoj, kies lingvon ni parolas, simile al tio, kiel transfuĝinton malestimas eĉ tiu kampadejo, al kiu li transkuris. Sur ĉiu paŝo renkontiĝas sovaĝaj kaj tragikomeaj scenoj, kiuj terure malaltigas dignon de hebreeco en okuloj de la tuta mondo. Ekzemple: unu filo, naskiĝinta en unu urbo, povoscias aŭ volas paroli nur ruse, alia, naskiĝinta en alia urbo - nur pole, kaj patrino kaj patro posedas bone nek unu nek alian lingvon kaj ne povoscias dece interparoli kun siaj propraj infanoj, kaj sur strato la lastaj rekte hontas paroli kun siaj gepatroj! aŭ: kaj patro, kaj filo ĉiam parolis inter si nur ruse, sed translokiĝinte (estas eble nur tempe) en polan urbon, ili nevole devas fariĝi hipokrituloj kaj komenci paroli inter si fuŝan polan lingvon; ĉar dum de ortodoksoj neniu ekpensos postuli, por ke ili pro ŝanĝo de urbo ŝanĝu sian lingvon, de hebreo tio ĉi estas insiste postulata, kaj konservon de sia propra lingvo oni atribuas al ili kiel krimo, estas rigardata kiel sklava flato al tiu havanta povon partio, kiu ja forpelis ĝin de si!

Jes, senlingveco kaj neceseco uzi fremdajn lingvojn en tiu tempo, kiam la mondo, malgraŭ ĉiuj niaj provoj asimiliĝi, ĉiam konsideris kaj konsideros nin aparta popolo, tio ĉi estas la plej granda malfeliĉo de hebreeco. Dum nacie-loka karaktero de nia religio estas sola kaj baza kaŭzo de nia ekzilo, senlingveco estas la plej peza kaj malglora rezultato, elvokita de tiu ĉi kaŭzo. Tial dua baza punkto por tiu komunumo, kiu volas meti per si komencon al normala hebrea popolo, devas esti: posedi sian propran, de neniu pruntepreneatan kaj ne elpetatan lingvon. Tiun ĉi lingvon ĉiuj hilelistoj devas rigardi kiel sian efektivan propran lingvon, en ĝi ili devas edukadi siajn infanojn de la naskiĝtago, en ĝi faradi siajn diservojn, ĝin ili devas kun la plej arda amo dorloti, ĝian literaturon ili devas pliriĉigi,

о немъ они должны всегда помнить, что это единственный представитель ихъ національнаго „я" и что чѣмъ выше будетъ стоять ихъ языкъ и литература, тѣмъ бóльшимъ уваженіемъ и счастіемъ будетъ пользоваться ихъ народъ.

Теперь является вопросъ, *какой* именно языкъ долженъ сдѣлаться языкомъ Гиллелитовъ. Теоретически отвѣтъ можетъ быть троякій: 1) или языкъ *древне-еврейскій*, 2) или одинъ изъ *жаргоновъ*, употребляемыхъ теперешними евреями (напримѣръ жаргонъ „литовскихъ" евреевъ), 3) или спеціально созданный для этой цѣли языкъ *нейтральный, искусственный*. На *практикѣ* однако отвѣтъ можетъ быть только одинъ, а именно третій. Древне-еврейскій языкъ, какъ языкъ мертвый и при томъ же дошедшій до насъ не въ полной всесторонности своей, а только въ видѣ очень небольшой литературы повѣствовательнаго и поэтическаго характера, для роли живого народнаго языка абсолютно не годится; даже тѣмъ, которые изучили его вполнѣ основательно, онъ никогда не будетъ имѣть возможности служить живымъ роднымъ языкомъ; а вѣдь и для этого похрамывающаго употребленія основательное изученіе этого языка такъ необычайно трудно, что если бы Гиллелиты назначили его своимъ языкомъ, вступленіе въ общину Гиллелитовъ сдѣлалось бы возможнымъ только для очень маленькой горсти спеціальныхъ любителей, но никакъ не для обширныхъ массъ. Къ не-эстетическому же и совершенно не обработанному жаргону, какъ извѣстно, чувствуютъ сильное и непреодолимое нерасположеніе и предубѣжденіе даже тѣ, которые владѣютъ имъ, а тѣмъ болѣе не возможно будетъ склонить къ изученію его тѣхъ евреевъ, которые съ даннымъ жаргономъ не имѣютъ ничего общаго и для которыхъ онъ, будучи съ одной стороны труднымъ для изученія, съ другой стороны не представляетъ ничего привлекательнаго. Остается слѣдовательно только языкъ *искусственный*. Уже a priori можно было бы сказать, что языкъ искусственный, въ который мы имѣемъ неограниченное право внести все, что намъ угодно, будетъ самымъ лучшимъ образомъ удовлетворять всѣмъ условіямъ, которыя намъ нужны: мы можемъ его сдѣлать безконечно богатымъ, гибкимъ, полнымъ всѣхъ тѣхъ мелочей, которыя придаютъ языку живость, звучнымъ и чрезвычайно легкимъ. И дѣйствительно, работы послѣднихъ десятилѣтій показали, что такой языкъ не только можетъ существовать и удовлетворять самымъ изысканнымъ требова-

pri ĝi ili devas ĉiam memori, ke tio ĉi estas la sola reprezentanto de ilia nacia "mi" kaj ke ju pli alte staros ilia lingvo kaj literaturo, des pli grandan estimon kaj feliĉon uzos ilia popolo.

Nun aperas demando, kia lingvo devas fariĝi lingvo de hilelistoj. Teorie respondo povas esti trispeca: 1) aŭ antikve-hebrea lingvo, 2) aŭ unu el ĵargonoj, uzataj de nunaj hebreoj (ekzemple, ĵargono de "litovaj" hebreoj), 3) aŭ speciale kreita por tiu ĉi celo lingvo neŭtrala, arta. Tamen praktike povas esti nur unu respondo kaj nome la tria. Antikve-hebrea lingvo, kiel morta lingvo kaj ĝisirinta ĝis ni ne en plena sia ĉiuflankeco, sed nur en formo de negranda literaturo novela kaj poezia karaktero, por rolo de viva popola lingvo ĝi absolute ne taŭgas; eĉ por tiuj, kiuj ellernis ĝin tute funde, ĝi neniam havos eblecon servi kiel viva propra lingvo; kaj eĉ por tiu ĉi lamentanta uzo baza ellerno de tiu ĉi lingvo estas tiel neordinare malfacila, ke se hilelistoj alprenu ĝin sia lingvo, eniro en komunumon de hilelistoj fariĝus ebla nur por tre malgranda plenmano da specialaj amantoj, sed neniel por larĝaj amasoj. Al neestetika kaj tute ne prilaborita ĵargono, kiel estas konate, sentas fortan kaj nevenkeblan malinklinon kaj antaŭjuĝon eĉ tiuj, kiuj povoscias ĝin, kaj des pli ne estos eble klini al ĝia ellerno tiujn hebreojn, kiuj kun tiu ĉi ĵargono havas nenion komunan kaj por kiuj ĝi, estante de unu flanko malfacila por ellerno, de alia flanko prezentas nenion allogan. Restas sekve nur arta lingvo. Jam a priori oni povus diri, ke arta lingvo, en kiun ni havas nelimigitan rajton enporti ĉion, kio al ni plaĉas, la plej bonmaniere kontentigos ĉiujn kondiĉojn, kiuj al ni estas necesaj: ni povas ĝin fari senlime riĉa, fleksebla, plena de ĉiuj bagateloj, kiuj donas al lingvo vivecon, belsonecon kaj eksterordinaran facilecon. Kaj efektive, laboroj de la lastaj dekjaroj montris, ke tia lingvo ne nur povas ekzisti kaj kontentigi la plej rafinitajn postulojn,

ніямъ, но что онъ—самое главное—до того легокъ, что даже самый необразованный человѣкъ можетъ вполнѣ хорошо овладѣть имъ въ теченіе какой-нибудь недѣли (дѣти же могутъ натуральнымъ путемъ перенять его съ самаго рожденія).

Здѣсь мы должны сказать нѣсколько словъ pro domo sua. Обстоятельства заставляютъ насъ выпустить настоящую брошюру подъ *псевдонимомъ*. Но когда случайно тотъ или другой узнаетъ наше имя и узнаетъ при этомъ, что мы принадлежимъ уже давно къ преданнымъ друзьямъ идеи нейтральнаго языка, у него можетъ возникнуть подозрѣніе, что весь планъ Гиллелизма нами выдуманъ спеціально для того, чтобы содѣйствовать распространенію любимаго нами языка, и что подъ псевдонимомъ мы укрываемся только для того, чтобы читатели не знали, что они имѣютъ дѣло съ преданнымъ приверженцемъ нейтральнаго языка. На это могущее возникнуть подозрѣніе обратилъ наше вниманіе одинъ изъ друзей нашихъ, читавшій нашу брошюру въ рукописи. Опасеніе это основано на дѣйствительномъ знаніи человѣческой натуры, съ которой мы должны считаться. Поэтому во избѣжаніе всякаго подозрѣнія, будто мы, укрываясь подъ псевдонимомъ, хотимъ скрыть свои дѣйствительныя привязанности, мы здѣсь *сами* заявляемъ, что мы давно уже принадлежимъ къ самымъ горячимъ друзьямъ идеи нейтральнаго языка. Если это обстоятельство при оцѣнкѣ Гиллелизма можетъ имѣть какое-нибудь значеніе, то пусть читатели имъ руководятся.

Да, мы лично очень давно уже принадлежимъ къ самымъ преданнымъ друзьямъ идеи нейтрально-человѣческаго языка. Наша преданность этой идеѣ возникла именно на почвѣ еврейскаго вопроса, ибо, какъ стоящій внѣ всякой націи еврей, мы больше всякаго другого ощущали все проклятіе человѣческаго многоязычія, и изъ всѣхъ еврейскихъ несчастій самымъ тяжелымъ являлась намъ всегда безъязычность евреевъ. Мы чувствовали всегда, что языкъ есть самое священное достояніе человѣка и что этого именно евреи лишены. Не завидно намъ было ни политическое могущество народовъ, ни ихъ богатство,— завидно намъ было ихъ здоровое духовное „я“, ихъ языкъ, ихъ литература. Намъ больно было видѣть, какъ евреямъ приходится коверкать всевозможные языки, ни однимъ изъ нихъ не владѣя какъ слѣдуетъ и ни къ одному изъ нихъ не имѣя возможности привязаться всей душою, такъ какъ каждый такой

sed ke ĝi - la plej grave - estas tiel **facile**, ke eĉ la plej neklera homo povas ĝin tute bone ellerni dum unu semajno (infanoj do povas ĝin alproprigi al si jam de naskiĝo).

Tie ĉi ni devas diri kelkajn vortojn pro domo sua. Cirkonstancoj devigas nin publikigi tiun ĉi broŝuron pseŭdonime. Sed kiam okaze tiu aŭ alia homo ekscios nian nomon kaj ekscios, ke ni jam delonge apartenas al sindonaj amikoj de ideo de neŭtrala lingvo, ĉe li povas aperi suspekto, ke tuta plano de hilelismo estas elpensita de ni speciale por tio, por kunhelpi al disvastigo de amata de ni lingvo, kaj ke sub pseŭdonimo ni kaŝas nin nur por tio, por ke legantoj ne sciu, ke ili havas aferon kun sindona adepto de neŭtrala lingvo. Pri tiu ĉi povanta aperi suspekto atentigis nin unu el niaj amikoj, leginta nian broŝuron en manuskripto. Tiu ĉi timo estas bazita sur reala scio de homa naturo, kiun ni devas konsideri. Tial por eviti ĉiun suspekton, kvazaŭ ni, kaŝante nin sub pseŭdonimo, volas kaŝi niajn efektivajn korinklinojn, ni tie ĉi mem deklaras, ke ni jam delonge apartenas al la plej ardaj amikoj de neŭtrala lingvo. Se tiu ĉi cirkonstanco ĉe takso de hilelismo povas havi ian ajn signifon, legantoj gvidu sin.

Jes, persone ni jam delonge apartenas al la plej sindonaj amikoj de ideo de neŭtrale-homa lingvo. Nia sindoneco al tiu ĉi ideo aperis sur la bazo de la hebrea demando, ĉar, kiel staranta ekster ĉiu nacio hebreo, ni pli multe ol ĉiu alia sentis tutan malbenon de la homa multlingveco, kaj el ĉiuj hebreaj malfeliĉoj la plej peza ĉiam aperadis antaŭ ni senlingveco de hebreoj. Ni ĉiam sentis, ke lingvo estas la plej sankta propraĵo de homo kaj ke ĝuste hebreoj estas senigitaj je ĝi. Ni enviis nek politikan potencon de popoloj, nek ilian riĉecon, - ni enviis ilian sanan spiritan "mi", ilian lingvon, ilian literaturon. Dolore estis por ni vidi, kiel hebreoj fuŝas diversajn lingvojn, posedante nek unu el ili bone kaj havante eblecon nek al unu aliĝi tutanime, ĉar ĉiu tia

языкъ является воплощеніемъ какой-нибудь индивидуально-народной и совершенно чуждой евреямъ жизни, духа, исторіи. Подъ вліяніемъ подобныхъ мыслей мы мечтали одно время объ оживленіи древне-еврейскаго языка, а затѣмъ работали усердно въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ надъ жаргономъ; когда же мы убѣдились, что и одно, и другое лишены всякой будущности, мы отдали себя всей душою идеѣ искусственнаго нейтрально-человѣческаго языка и надъ этой идеей съ никогда не охладѣвающей любовью работаемъ уже больше двадцати лѣтъ.

Слѣдуетъ ли Гиллелитамъ принять *существующій* уже нейтральный языкъ или слѣдуетъ выбрать компетентную коммиссію, которая займется созданіемъ *новаго* языка—это рѣшитъ можетъ, разумѣется, только *конгрессъ*. Но каковъ бы языкъ ни былъ, онъ долженъ быть приноровленъ *спеціально къ потребностямъ Гиллелитовъ*; ибо въ то время какъ для всѣхъ народовъ международный языкъ является *роскошью*, онъ для Гиллелитовъ будетъ *хлѣбомъ насущнымъ*. Всѣ народы нуждаются въ искусственномъ языкѣ только для сношеній *внѣшнихъ*, Гиллелиты же будутъ нуждаться въ немъ для сношеній *внутреннихъ*; поэтому въ то время какъ существующій теперь языкъ Эсперанто имѣетъ духъ строго *международный*, основанный на одной только чистой *логикѣ*, языкъ Гиллелитовъ долженъ будетъ быть приноровленъ спеціально къ духу, жизни, образу мыслей и выраженій, особенностямъ и привычкамъ тѣхъ людей, которымъ суждено составить собою первый контингентъ Гиллелитовъ; слѣдовательно, кромѣ необыкновенной легкости, гибкости, богатства и звучности, онъ долженъ имѣть въ себѣ и слогъ, и весь духъ такого рода, чтобы всякій самый необразованный русско-нѣмецкій еврей, изучивши въ теченіе получаса его грамматику, а въ теченіе нѣсколькихъ дней извѣстный запасъ словъ, могъ сейчасъ же пользоваться языкомъ вполнѣ *свободно и плавно*, какъ своею *родною рѣчью*; чтобы у него не отсутствовало на каждомъ шагу то или другое спеціальное родное словцо или родной оборотъ, къ которымъ онъ привыкъ; чтобы онъ не долженъ былъ задумываться на каждомъ шагу надъ тѣмъ, какъ ему слѣдуетъ выразиться, и чтобъ рѣчь у него лилась вполнѣ плавно и естественно.

Пунктъ о языкѣ многіе вообще сочтутъ утопіей. „Искусственнаго языка до сихъ поръ не бывало, *слѣдовательно* онъ невозможенъ". Мы много и серьезно занимались этимъ вопро-

lingvo estas enkorpigo de ia individue-popola kaj tute al hebreoj fremda vivo, spirito, historio. Sub influo de similaj pensoj ni revis dum unu tempo pri revivigo de antikve-hebrea lingvo, kaj poste dum kelkaj jaroj ni fervore laboris super ĵargono; kiam ni konvinkiĝis, ke kaj unu kaj alia estas senigitaj je ĉiu estonteco, ni oferis nin tutkore al ideo de arta neŭtrale-homa lingvo kaj super tiu ĉi ideo kun neniam malfortiĝanta amo ni laboras jam pli ol dudek jarojn.

Ĉu hilelistoj devas akcepti jam ekzistantan neŭtralan lingvon aŭ estas necese elekti kompetentan komision, kiu okupos sin per kreo de nova lingvo - tion ĉi povas solvi, komprenеble, nur kongreso. Kiel ajn estus lingvo, ĝi devas esti adaptita speciale al bezonoj de hilelistoj; ĉar dum por ĉiuj popoloj internacia lingvo estas lukso, ĝi por hilelistoj estos ĉiutaga pano. Ĉiuj popoloj bezonas artan lingvon nur por eksteraj interrilatoj, hilelistoj do bezonos ĝin por internaj rilatoj; tial, dum nun ekzistanta lingvo Esperanto havas severe internacian spiriton, bazitan nur sur unu pura logiko, lingvo de hilelistoj devas esti adaptita speciale al spirito, vivo, pensmaniero kaj esprimoj, specifecoj kaj kutimoj de tiuj homoj, kiuj fondos unuan kontingenton de hilelistoj; sekve, krom neordinara facileco, flekseblеco, riĉeco kaj belsoneco, ĝi devas havi en si kaj stilon kaj tutan spiriton de tia speco, por ke ĉiu la plej malklera rusa-germana hebreo, lerninte dum duonhoro ĝian gramatikon, kaj dum kelkaj tagoj certan kvanton da vortoj, povu jam tuj uzi lingvon tute libere kaj flue, kiel sian propran lingvon; por ke ĉe li ne manku sur ĉiu paŝo tiu aŭ alia speciala propra vorteto aŭ parolturno, al kiuj li alkutimiĝis; por ke li ne devu pensi sur ĉiu paŝo pri tio, kiel li devas esprimiĝi, kaj por ke parolo ĉe li fluu tute glate kaj nature.

Multaj ĝenerale konsideros punkton pri lingvo utopio. "Arta lingvo ĝis nun ne ekzistis, sekve, ĝi estas neebla". Ni multe kaj serioze okupadis nin pri tiu ĉi demando

сомъ и убѣдились не только теоретически, но и практически, что этотъ пунктъ не только возможенъ, но и чрезвычайно легко исполнимъ. Въ этомъ каждый можетъ легко убѣдиться хотя бы изъ упомянутаго нами языка Эсперанто. Кто ознакомился со строемъ этого языка и съ весьма богатою уже литературой его; кто видѣлъ, какъ легко и съ полною точностью на немъ выражаются всевозможные оттѣнки человѣческихъ мыслей и чувствъ; кто видѣлъ, какъ отлично и свободно множество людей всевозможныхъ странъ и народовъ на немъ бесѣдуютъ не только письменно, но и устно; кто видѣлъ, какъ даже самые необразованные люди вполнѣ основательно овладѣваютъ этимъ языкомъ въ теченіе изумительно короткаго времени: тотъ ни на минуту не будетъ сомнѣваться въ легкой исполнимости нашего пункта о языкѣ, тѣмъ болѣе, что языкъ Гиллелитовъ будетъ еще спеціально приноровленъ къ образу мыслей и выраженій самой значительной группы теперешнихъ евреевъ. Кто же во всемъ этомъ лично убѣдиться не хочетъ, а предпочитаетъ голословно отрицать возможность вполнѣ свободнаго и живого употребленія искусственнаго языка, тотъ пусть помнитъ, что, если бы это оказалось на практикѣ неудобоисполнимымъ, никто вѣдь не будетъ заставлять каждаго Гиллелита говорить непремѣнно *только* на языкѣ Гиллелитовъ (какъ никто не запрещаетъ напримѣръ поляку говорить хотя бы всю жизнь по французски) и что въ крайнемъ случаѣ достаточно будетъ уже одного только сознанія, что у Гиллелитовъ *имѣется* свой ни у кого не заимствуемый языкъ, которымъ каждый Гиллелитъ владѣетъ, и что на этомъ языкѣ совершаются богослуженія у Гиллелитовъ.

„Ассимиляторы“ съ озлобленіемъ накинутся на насъ: „Послѣ того, какъ авторъ доказалъ, что все несчастіе евреевъ состоитъ въ томъ, что они не могутъ слиться съ окружающими элементами, и послѣ того какъ онъ устраняетъ изъ еврейской религіи все то, что мѣшаетъ этому сліянію, онъ вдругъ хочетъ обособить евреевъ еще больше, чѣмъ они были до сихъ поръ; даже самые ярые Сіонисты, эти націоналисты par excellence, до сихъ поръ слава Богу довольствовались той *фиктивной* національной связью, которая существуетъ между евреями, а авторъ Гиллелизма хочетъ превратить евреевъ въ *дѣйствительный* особый народъ съ особымъ языкомъ и литературою!“... Успокойтесь, господа! *Окончательнымъ* нашимъ

- 61 -

kaj ni konvinkiĝis ne nur teorie, sed ankaŭ praktike, ke tiu ĉi punkto ne nur estas ebla, sed ankaŭ eksterordinare facile plenumebla. En tio ĉi ĉiu facile povas konvinkiĝi almenaŭ el menciita de ni Esperanto-lingvo. Kiu konatiĝis kun strukturo de tiu ĉi lingvo kaj kun tre riĉa jam ĝia literaturo; kiu vidis, kiel facile kaj kun plena precizeco oni esprimiĝas en ĝi ĉiaspecaj nuancoj de homaj pensoj kaj sentoj; kiu vidis, kiel bonege kaj libere multe da homoj de diversaj landoj kaj popoloj en ĝi interparolas ne nur skribe, sed ankaŭ buŝe; kiu vidis, kiel eĉ la plej malkleraj homoj tute funde ekposedas tiun ĉi lingvon dum mirinde mallonga tempo: tiu eĉ unu minuton ne dubos pri facila plenumebleco de nia punkto pri lingvo, des pli, ke lingvo de hilelistoj estos ankoraŭ speciale adaptita al pensmaniero kaj esprimoj de la plej konsiderinda grupo de nunaj hebreoj. Kiu en tio ĉi ne volas persone konvinkiĝi, sed preferas senargumente nei eblecon de tute libera kaj viva uzo de arta lingvo, tiu memoru, ke, se tio ĉi ostus praktike neplenumebla, neniu ja devigos ĉiun hileliston nepre paroli <u>nur</u> lingvon de hilelistoj (kiel neniu malpermesas, ekzemple, al polo tutan vivon paroli france) kaj ke en ekstrema okazo sufiĉos jam nur unu konscio, ke hilelistoj <u>posedas</u> sian de neniu pruntatan lingvon, kiun ĉiu hilelisto povoscias, kaj ke en tiu ĉi lingvo oni faras diservojn ĉe hilelistoj.

"Asimilistoj" kun koleriĝo ĵetos sin sur nin: "Post tio, kiel aŭtoro pruvis, ke tuta malfeliĉo de hebreoj konsistas en tio, ke ili ne povas kunfandiĝi kun ĉirkaŭantaj elementoj, kaj post tio kiel li forigas el hebrea religio ĉion tion, kio malhelpas al tiu ĉi kunfandiĝo, li subite volas ankoraŭ pli izoli hebreojn, ol ili estis ĝis nun; eĉ la plej furiozaj cionistoj, tiuj ĉi naciistoj <u>par excellence</u>, ĝis nun dank' al Dio kontentiĝis per tiu <u>fikcia</u> nacia ligo, kiu ekzistas inter hebreoj, kaj aŭtoro de hilelismo volas transformi hebreojn en <u>efektiva</u> aparta popolo kun aparta lingvo, kaj literaturo!" Vi trankviliĝu, sinjoroj! <u>Definitiva</u> nia

идеаломъ всегда останется дѣйствительное сліяніе евреевъ съ народами всего міра, такъ какъ мы убѣждены, что для разсѣяннаго по всему міру еврейства это есть единственный и самый лучшій исходъ и что въ этомъ сліяніи, изъ котораго должно выйти нѣчто великое и спасительное для всего человѣчества, кроется вся миссія еврейскаго народа, который исторіей не даромъ и не безъ цѣли такъ тщательно разсѣянъ по всѣмъ угламъ земного шара. Но такимъ путемъ, по которому *вы* идете, сліяніе никогда достигнуто не будетъ. Съ устраненіемъ ненормальнаго религіознаго строя Гиллелизмъ даетъ еврейству возможность взаимнаго всасыванія съ окружающими элементами; но *способъ* этого всасыванія не для всѣхъ народовъ одинаковъ, какъ мы видѣли выше, разбирая тѣ историческіе законы, по которымъ происходило взаимное всасываніе народовъ. Иного рода было это всасываніе у потомковъ цивилизованныхъ Римлянъ, а иного рода у какого-нибудь ничтожнаго полудикаго народца; и еслибы первые старались всасываться такимъ способомъ, какимъ всасывались послѣдніе, это былъ бы абсурдъ. Мелкія, безродныя и безкультурныя человѣческія группы, могутъ просто *влиться* въ окружающіе элементы; ихъ нѣкоторое время толкаютъ отъ себя, гонятъ, презираютъ, смѣются надъ ними, но они цѣлуютъ ручки, затираютъ свою физіономію и мало по малу безслѣдно всасываются. Но такая древняя и высоко культурная человѣческая группа, какъ еврейство, группа, въ которой уже много вѣковъ всѣ члены, даже самые нисшіе, отличаются поголовною грамотностью и значительною степенью интеллигенціи, группа, которая въ теченіе тысячелѣтій геройски боролась за свои идеалы,—такая группа не можетъ слиться съ окружающими элементами путемъ простого *вливанія себя* и самоотреченія. Унизительнымъ напрашиваніемъ себя въ чужую семью мы никогда ничего кромѣ презрѣнія не достигнемъ. Мы можемъ стремиться къ сліянію съ народами только путемъ *почетнымъ* и на почвѣ *нейтральной*. Такую нейтральную и почетную почву и дастъ именно тотъ повидимому шовинистически націонализированный, а въ дѣйствительности только *нейтрализированный* „нормальный еврейскій народъ“, которому мы желаемъ положить начало.

Всмотритесь дѣйствительно въ характеръ этого народа, и увидите слѣдующее: евреямъ онъ даетъ тотъ теплый духовный пріютъ, то духовное равновѣсіе, которое они лишены были

idealo ĉiam restos efektiva kunfandiĝo de hebreoj kun popoloj de la tuta mondo, ĉar ni estas konvinkitaj, ke por dissemita hebreeco tra la tuta mondo tio ĉi estas sola kaj la plej bona eliro kaj en tiu ĉi kunfandiĝo, el kiu devas eliri io granda kaj sava por la tuta homaro, enestas tuta misio de la hebrea popolo, kiu de historio ne vane kaj ne sen celo estas tiel zorge dissemita tra ĉiuj anguloj de la terglobo. Sed per tia vojo, laŭ kiu vi iras, neniam estos atingita kunfandiĝo. Per forigo de nenormala religia sistemo hilelismo donas al hebreeco eblecon de reciproka ensorbo en ĉirkaŭantaj elementoj; sed metodo de tiu ĉi ensorbo estas ne por ĉiuj popoloj egala, kiel ni supre vidis, analizante tiujn historiajn leĝojn, laŭ kiuj iris reciproka ensorbo de popoloj. Alispece estis tiu ĉi ensorbo ĉe posteuloj de civilizitaj romanoj, kaj alispece ĉe ia sensignifa duonsovaĝa popoleto; kaj se unuaj penus ensorbiĝi tiamaniere, kiamaniere ensorbiĝis la lastaj, tio ĉi estus absurdo. Etaj, senparencaj kaj senkulturaj homaj grupoj, povas simple enverŝiĝi en ĉirkaŭantajn elementojn; dum iu tempo oni puŝas ilin de si, pelas, malestimas, primokas ilin, sed ili kisas manetojn, forviŝas sian fizionomion kaj iom post iom senpostsigne ensorbiĝas. Sed tia antikva kaj tre kultura homa grupo, kiel hebreeco, grupo, en kiu jam multajn jarcentojn ĉiuj anoj, eĉ la plej malnoblaj, senescepte posedas legoscion kaj konsiderindan gradon de inteligenteco, kiu dum jarmiloj heroe batalis por siaj idealoj, - tia grupo ne povas kunfandiĝi kun ĉirkaŭantaj elementoj per vojo de simpla enfluiĝo kaj per memmalkonfeso. Per humiliga elpeto en fremdan familion ni atingos neniam ion krom malestimo. Ni povas celi al kunfandiĝo kun popoloj nur per vojo honora kaj sur bazo neŭtrala. Tian neŭtralan kaj honoran fundon donos tiu ŝajne ŝovinista naciigita, sed en efektiveco nur neŭtraligita "normala hebrea popolo, al kiu ni volas doni komencon.

Efektive vi enrigardu en karakteron de tiu ĉi popolo, kaj vi ekvidos jenon: al hebreoj ĝi donas tiun varman spiritan rifuĝejon, tian spiritan ekvilibron, je kio ili estis senigitaj

въ теченіе многихъ вѣковъ; всѣми отталкиваемыхъ національныхъ безпочвенниковъ онъ превращаетъ въ нормальный, почетный, никому не навязывающій себя народъ. Но что это будетъ за народъ? Посмотримъ. Это не будетъ уже больше тотъ окаменѣлый псевдо-народъ, который по самому строю своему не допускаетъ ни малѣйшей диффузіи съ окружающими элементами, который называлъ себя не иначе, какъ сынами Якова, который имѣлъ религію спеціально созданную только для сыновъ Якова. Правда, что изъ народа *фиктивнаго*, не дающаго своимъ членамъ никакой опоры, онъ превратится въ народъ *реальный*, въ дѣйствительную, связанную между собою реальными узами братскую семью; но вмѣстѣ съ тѣмъ онъ изъ народа *генеалогически-локальнаго* превратится въ народъ *идейный, нейтрально-человѣческій*. Этотъ народъ не будетъ имѣть въ себѣ ничего территоріальнаго, такъ какъ разсѣянные по всему міру члены его будутъ имѣть каждый свою натуральную родину; религія этого народа не будетъ имѣть ничего общаго съ какою-нибудь территоріей, ни съ какимъ-либо родомъ или племенемъ, а будетъ носить характеръ нейтрально-человѣческій, и каждый желающій, какого бы происхожденія онъ ни былъ, будетъ имѣть возможность принадлежать къ ней; языкъ этого народа не будетъ ни для кого чужимъ, наслѣдіемъ чужихъ предковъ, онъ будетъ нейтрально-человѣческій. Исторія этого народа, отъ которой сыны его не будутъ отрекаться, а напротивъ, будутъ изучать ее съ любовью и гордостью, не будетъ уже какой-то исторіей замкнутаго рода, а исторіей нейтрально-человѣческой группы, которая началась въ формѣ локально-родовой (древній періодъ), затѣмъ приняла форму идейную, но все еще замкнутую остатками родословной рамки (средній періодъ) и наконецъ перешла въ форму чисто идейную, для всѣхъ доступную, нейтрально-человѣческую (новый періодъ). Всякія естественныя стѣны, замыкающія каждый народъ отъ всѣхъ другихъ народовъ и вызывающія взаимную вражду между народами, въ „нормальномъ еврейскомъ народѣ" будутъ отсутствовать, и ту способность, которой еврейство до сихъ поръ было совершенно лишено, оно получитъ теперь въ самой высокой, степени,—а именно: способность *всасывать*.

Гиллелизмъ, какъ вы видите, слѣдовательно, нисколько не отрываетъ евреевъ отъ ихъ натуральной родины, не отдѣляетъ ихъ китайской стѣной отъ окружающихъ элементовъ,

dum multaj jarcentoj; de ĉiuj forpuŝatajn naciajn senbazulojn ĝi transformas en normalan, honoran, al neniu altrudantan sin popolon. Sed kia estos tiu ĉi popolo? Ni ekrigardos. Tio ĉi ne estos jam plu tiu ŝtoniĝinta pseŭdopopolo, kiu laŭ sia sociordo ne permesas eĉ la plej malgrandan difuzon en ĉirkaŭantaj elementoj, kiu nomadis sin ne alie, kiel filoj de Jakobo, kiu havis religion speciale kreitan nur por filoj de Jakobo. Estas vero, ke el fikcia popolo, donanta al siaj anoj nenian apoĝilon, ĝi transformiĝos en realan popolon, en efektivan, ligitan inter si per realaj ligiloj fratan familion; sed samtempe ĝi el popolo genealogie-loka transformiĝos en popolon idean, neŭtrale-homan. Tiu ĉi popolo havos en si nenion teritorian, ĉar dissemitaj tra la tuta mondo ĝiaj anoj havos ĉiu sian naturan patrujon; religio de tiu ĉi popolo havos nenion komunan kun ia teritorio, kun ia tribo aŭ gento, sed portos karakteron neŭtrale-homan, kaj ĉiu deziranta, de kia ajn origino li estus, havos eblecon aparteni al ĝi; la lingvo de tiu ĉi popolo al neniu estos fremda, heredo de fremdaj praŭloj, ĝi estos neŭtrale-homa. Historio de tiu ĉi popolo, kiun ĝiaj filoj ne malkonfesos, sed kontraŭe, ellernados ĝin kun amo kaj fiereco, ne estos jam ia historio de fermita tribo, sed historio de neŭtrale-homa grupo, kiu komenciĝis en formo loke-genta (antikva periodo), poste akceptis formon idean, sed ankoraŭ fermitan per restaĵoj de genealogia kadreto (meza periodo) kaj fine transiris en formon pure idean, por ĉiuj atingeblan, neŭtrale-homan (nova periodo). Ĉiuj naturaj muroj, fermantaj ĉiun popolon de ĉiuj aliaj popoloj kaj elvokantaj reciprokan malamon inter popoloj, en "normala hebrea popolo" forestos, kaj tiun kapablecon, je kio hebreeco ĝis nun estis tute senigita, nun ĝi ricevos en la plej alta grado, - kaj nome: kapablecon ensorbi.

Hilelismo, kiel vi vidas, neniom deŝiras hebreojn de ilia natura patrujo, ne apartigas ilin per ĉina muro de ĉirkaŭantaj elementoj,

какъ нѣчто инородное, враждебное; онъ только избавляетъ евреевъ отъ унизительнаго навязыванія себя тѣмъ группамъ, которыя ихъ считать своими не хотятъ, и ставитъ евреевъ на почву нейтральную, на которой не должно быть ни вражды, ни шовинизма, на ту имѣющую передъ собою огромную будущность почву нейтрально-человѣческую, на которой раньше или позже сойдутся и сольются между собою всѣ народы, И между Гиллелитами вѣроятно найдется много шовинистовъ, но это будутъ уже не шовинисты *рода*, а шовинисты *группы*, шовинисты *идеи*. И на нейтрально-человѣческой почвѣ будущаго евреямъ суждено быть не ненавистными пришлецами, а первыми и самыми заслуженными піонерами. Въ этотъ народъ будущаго, въ этотъ языкъ будущаго, въ этотъ духовный пріютъ, которому суждено положить начало будущему объединенному человѣчеству, евреи поневолѣ вложатъ всѣ свои старанія, всѣ свои надежды, всю свою жизнь, и будущія поколѣнія будутъ имъ за это вѣчно благодарны и будутъ благословлять судьбу за то, что она разсѣяла работниковъ по всему міру и силою обстоятельствъ *заставила* ихъ построить, ради собственнаго спасенія, тотъ общечеловѣческій пріютъ, для *добровольной* постройки котораго у народовъ не хватило бы иниціативы. Гиллелизмомъ закончится великая историческая миссія еврейскаго народа....

kiel io fremdgenta, malamika; ĝi nur liberigas hebreojn de humiliga sinaltrudo al tiuj grupoj, kiuj ne volas konsideri ilin siaj, kaj starigas hebreojn sur neŭtralan grundon, sur kiu devas esti nek malamikeco, nek ŝovinismo, sur tiun neŭtrale-homan grundon, havantan antaŭ si grandegan estontecon, sur kiu pli aŭ malpli frue kuniros kaj kunfandiĝos inter si ĉiuj popoloj. Ankaŭ inter hilelistoj, verŝajne, troviĝos multaj ŝovinistoj, sed tiuj estos ne ŝovinistoj de tribo, sed ŝovinistoj de grupo, ŝovinistoj de ideo. Kaj sur neŭtrale-homa grundo de estonteco al hebreoj estas destinite esti ne malamataj alvenintoj, sed unuaj kaj la plej meritaj pioniroj. En tiun ĉi popolon de estonteco, en tiun ĉi lingvon de estonteco, en tiun ĉi spiritan rifuĝejon, al kiu estas destinite doni komencon al estonta kunigita homaro, hebreoj nevole enmetos ĉiujn siajn penojn, ĉiujn siajn esperojn, tutan sian vivon, kaj estontaj generacioj estos al ili por tio eterne dankaj kaj benos sorton por tio, ke ĝi dissemis laboristojn tra la tuta mondo kaj dank' al cirkonstancoj devigis ilin konstrui, por propra savo, tiun komunhoman rifuĝejon, por kies volonta konstruaĵo ĉe popoloj ne sufiĉus iniciativo. Per hilelismo finiĝos granda historia misio de hebrea popolo...